

СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

УДК 316.4.05+316.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.26>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

БЕНЕРА ВАЛЕНТИНА ЄФРЕМІВНА

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
val_benera@ukr.net
orcid.org/0000-0003-2865-3217

КОЛЯДЕНКО СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка
svetlaya.uk@gmail.com
orcid.org/0000-0002-8947-6122

ШЕВЧЕНКО ЖАННА МИХАЙЛІВНА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи
Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національний університет «Львівська політехніка»
zhannaostap@ukr.net
orcid.org/0000-0002-4019-639X

У статті розкрито загальні тенденції та особливості соціальної роботи у Європі та світі. Зазначено, що в умовах війни та в післявоєнний період у практиці соціальної роботи в Україні з метою надання ефективної допомоги клієнтам та вирішення їхніх соціальних проблем доцільним є використання потенціалу апробованих інноваційних зарубіжних технологій.

У процесі дослідження виявлено, що для підвищення професійних компетенцій соціальних працівників доцільно застосовувати найважливіші міжнародні теоретичні та практичні досягнення у галузі інноваційних концепцій та методів ведення соціальної роботи. Обґрунтовано доцільність застосування зарубіжних практик у поєднанні з вітчизняними технологіями соціальної роботи з метою соціальної євроінтеграції в умовах сучасних соціальних викликів. Окреслено специфіку застосування нових практик соціальної роботи у Республіці Польща та здійснено аналіз практичних здобутків упровадження практичної підготовки соціального працівника у вищій школі Польщі на рівні ліценціату та магістерських студій в умовах сьогодення, які конститууються на реалізації сучасних інноваційних технологій та практик соціальної роботи.

За результатами компаративного аналізу результатів дослідження встановлено, що інноваційні практики соціальної роботи, побудовані на європейських засадах практичного навчання через досвід, під керівництвом досвідчених наставників і керівників мають тенденцію до активного впровадження у соціальній сфері в сучасних умовах України.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на розширення спектру застосування означених технологій на лінії підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи в умовах неформальної та інформальної освіти.

Ключові слова: соціальна робота, загальні тенденції, соціальні виклики, інноваційні практики соціальної роботи, зарубіжні технології соціальної роботи.

Постановка проблеми. Поступове інтегрування сучасної вітчизняної вищої освіти до європейських вимог щодо застосування інноваційних практик соціальної роботи зумовлюються необхідністю удосконалення функцій соціальної роботи в умовах воєнного стану, відновлення за наслідками війни, глобальних та соціальних викликів (підтримка по безробіттю, пом'якшення негативних наслідків бідності, соціальне обслуговування окремих категорій громадян (одиноких осіб, дітей-сиріт тощо), соціальна допомога та реабілітація учасників бойових дій та членів їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб тощо) в Україні.

Для того щоб правильно оцінити, які практики соціальної роботи, соціальної допомоги ефективні, ми маємо враховувати точки відліку в інших країнах, які працюють у різних моделях соціальної політики. Показ міжнародного досвіду впровадження соціальної роботи є додатковим інтелектуальним «навантаженням», що розширює наші знання про соціальні рішення в інших державах задля загального добробуту людей.

Вивчення науково-педагогічних праць і досліджень показало, що проблема застосування нових практик соціальної роботи в умовах освітнього виміру, з одного боку, на тлі сучасних глобалізаційних процесів, з іншого – воєнного стану та соціальних викликів у країні, не набула ознак завершеного й докладного розгляду, не є виокремленими релевантні для українського освітнього контексту елементи світового позитивного досвіду практичних вимірів соціальної підтримки та із цією метою можливості транс-

формації інноваційних зарубіжних технологій у практику соціальної роботи в Україні.

Із такою **метою** вважаємо доцільним розкрити загальні тенденції та особливості міжнародного досвіду становлення соціальної роботи; окреслити специфіку застосування новітніх практик соціальної роботи у Республіці Польща; дослідити можливості впровадження інноваційних зарубіжних технологій у практику соціальної роботи в Україні.

Виклад основного матеріалу.

1. Упровадження практичного навчання соціальних працівників у міжнародній соціальній сфері

Навчання у сфері соціальної роботи є усталеною традицією у Європі. Інститути, що виховують соціальних працівників, були створені між 1896 (Англія, Нідерланди) і 1990 (Словаччина) роками. На першому етапі становлення та трансформації навчалися тільки волонтери соціальної роботи, пізніше освіта у цій галузі набула статусу спеціальної спеціалізації, піднявшись до рівня академічної освіти, а надалі додався ще окремий науковий статус (рис. 1).

Досліджено, що така еволюція супроводжувалася прогресивним процесом секуляризації, тобто збільшенням освітніх програм соціальної роботи, які проводяться державними університетами та подібними установами на відміну від навчання у релігійних установах (H. Brauns) [11]. Логіко-системний аналіз наукової літератури дозволяє зауважити, що розуміння освіти в сфері соціальної роботи у світових вимірах різноманітне. У деяких країнах кваліфікація соціального працівника добре визначена і постійно вбудову-

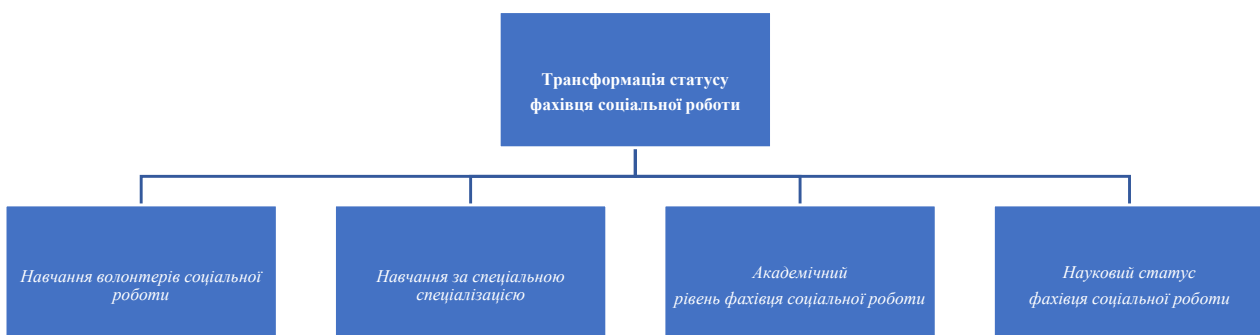

Рис. 1. Еволюція процесу навчання фахівців соціальної роботи у Європі: загальні тенденції

вана в систему вищої освіти, тоді як в інших соціальна робота є відносно новою сферою (S. Hussein) [14].

Нині у Європі соціальна робота у науковому та освітньому плані набула статусу самостійної галузі науки і досліджень. Учені (José Reis-Jorge, Superior de Educação e Ciências (ISEC) – Instytut Edukacji i Nauki Lizbona, Portugalia, 2013) відзначають, що соціальна робота стала однією з пріоритетних тем у Європі. Дослідження, проведене на замовлення Генеральної ради з питань соціального захисту та Центру догляду та розвитку, координується (S. Hussein), надає актуальну інформацію про статус і соціальне регулювання професії соціальних працівників. Директива Європейського Союзу щодо визнання професійних кваліфікацій визначає процедури, яких національні уряди повинні дотримуватися під час оцінки кваліфікації кваліфікованих соціальних працівників у різних європейських країнах (Види освіти в галузі соціальної роботи у Європі (A. Agius)) [6, с. 26].

Упродовж останніх трьох десятиліть у більшості європейських країн відбувається поступове об'єднання освіти та підготовки наукових кадрів у сфері соціальної роботи. Ця тенденція, серед іншого, є наслідком зростаючого значення глобальних знань з усіх аспектів соціальної роботи, а також змін у структурах вищої освіти (прагнення до більшої порівняності європейських кваліфікацій). Сьогодні у європейських країнах широко розповсюджене навчання для соціальних професій, які приймають різні форми (із базової системи навчання в університеті), у різних формах регулювання та фінансування (від централізованих систем, що контролюються політично, до асоціацій навчальних закладів, місцевих і приватних органів влади, волонтерських або релігійних організацій).

Як свідчать результати проведених досліджень у 22 країнах Європи, основними завданнями і напрямками діяльності соціальних працівників визначено такі: оцінка потреб окремих осіб і сімей, співпраця між фахівцями різних установ, забезпечення підтримки та управління ризиками, а також консультування. За результатами дослідження вчених [14] (Hussein, 2011), напрями діяль-

ності соціального працівника, такі як супровід і практична освіта, соціальний розвиток, займають 50% значимості та знаходяться у рейтингу показників на 11-й та 12-й позиціях. Як бачимо з табл. 1, така тенденція щодо значимості ролей соціального працівника у європейському вимірі є лише задовільною. Поряд із тим цікавим відкриттям для вчених є зростаючий інтерес до професії соціального працівника у світі, скоріше за все, у результаті реформ вищої освіти, викликаних Болонським процесом.

Досліджено, що у сфері регулювання серед 22 держав – членів ЄС, охоплених дослідженням, у 12 із них соціальна робота вважається регульованою професією відповідно до ст. 3.1 (а) Директиви Європейського Союзу (2005/36/ЄС), яка набула чинності у жовтні 2007 р.

Таблиця 1
Діяльність соціальних працівників у Європі [14]

Напрями діяльності соціального працівника	%	№ показника
Оцінка осіб, родин, ризиків вихователів, потреб і обставин	90.9	20
Співпраця фахівців різних установ	90.9	20
Підтримка людей, визначення їхніх потреб, поглядів та обставин	86.4	19
Управління ризиками осіб, сімей та опікунів	86.4	19
Консультування	81.8	18
Співпраця з іншими професіоналами	77.3	17
Планування, перегляд і оцінка практики соціальної роботи	77.3	17
Управління справами (ang. Case management)	77.3	17
Робота з пенітенціарною системою	68.2	15
Управління пакетами для дітей, сімей, дорослих та/або літніх людей	59.1	13
Відповідальність за людей, з якими вони працюють (також для дітей та їхніх родин)	59.1	13
Дослідницькі та проєктні роботи	54.5	12
Нагляд і практична освіта	54.5	12
Соціальний розвиток	50.0	11
Статутна відповідальність за людей, з якими вони працюють, у т. ч. за людьми з обмеженими можливостями навчання та психічними розладами	36.4	8

Представлені дані восьми країн свідчать, що соціальні працівники повинні реєструватися у відповідних регуляторних органах до початку роботи. У п'яти з десяти країн, де ця професія не регламентована, існують форми освіти і підготовки у сфері соціальної роботи та норми, що сприяють відбору професії соціального працівника. У кожній країні супровід у соціальній роботі Європи має концептуальні та структурні особливості.

У результаті наукового пошуку простежено тенденцію впровадження *практичного навчання* соціальних працівників, що базується на прогресивних підходах практичного досвіду у соціальній сфері європейських країн та США. У більшості з 22 європейських країн, охоплених дослідженням Hussein (2011), практика проходить під час навчального курсу, тоді як у інших стажування відбувається після закінчення навчального курсу. Характеристика перевіреної вибірки соціальних працівників показала, що серед опитуваних 2 050 соціальних працівників 1 817 жінок (88,6% вибірки) та 233 чоловіки (11,4% вибірки). Слід зауважити, що така статистика не випадкова – професія соціального працівника дуже фемінізована.

Важливо зауважити, що дослідження, проведені у Європі, продемонстрували різницю між метою практичного навчання та наглядними цілями. Майже скрізь (окрім Бельгії та Нідерландів) цілі практичного навчання визначаються з погляду ключових показників ефективності, а не компетенцій, які можуть бути розроблені та перевірені керівниками та студентами (Agten, 2007). Важливо зауважити, що у досвіді підготовки фахівців для соціальної сфери у зарубіжних країнах (США, Великобританії, Франції, Бельгії, Австрії), у тому числі й у Республіці Польща, актуалізується роль практичного складника як провідного структурного елемента його підготовки за умови конструктивного поєднання вітчизняної практики і світового досвіду.

Нагляд (супровід) у Європі не має однієї однозначної теорії (моделі). У первинних дослідженнях із супроводу за освітою соціальної роботи у Європі (Geissler-Piltz and van Hees, 2010; van Hees, 2011) [13] було зроблено

опис *трьох концепцій нагляду соціальної роботи* (рис. 2). До позитивного досвіду слід віднести впровадження у практику соціальної роботи моделей *особистісного росту і розвитку*, *«учнівську» модель*, *управлінську модель* та *модель структурованого навчання*. Застосовуються інноваційні практики та технології навчання, особливо імітаційні та діяльнісні (навчання у «команді») [1, с. 170].

Як показує аналіз наукових джерел та досвід роботи, вибір соціальним працівником інноваційної практики соціальної роботи залежить від прийнятої моделі *практичного навчання*. За результатами аналізу зарубіжного досвіду соціальної роботи та власних спостережень під час практики можемо зазначити, що в останні роки управлінська модель набуває усе більшого поширення і вважається найбільш ефективною. Не менш важливим, навіть більш важливим, аніж структурні зміни, є перехід *від педагогічної парадигми, сконцентрованої на процесі навчання, до орієнтації на вміння навчатися*.

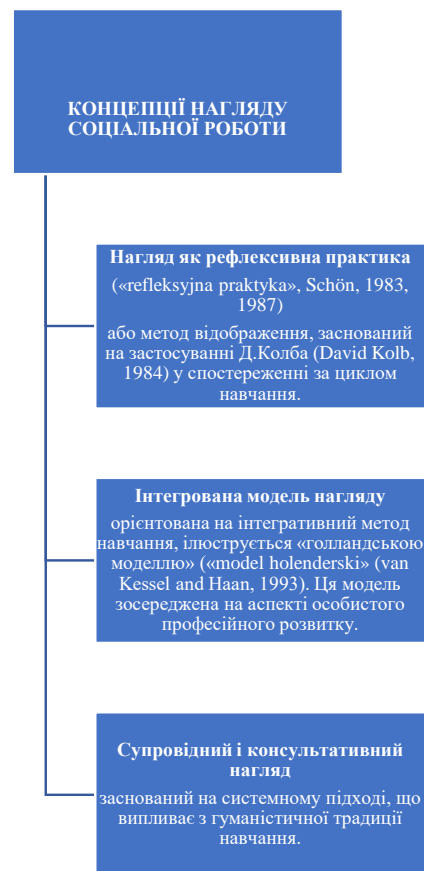

Рис. 2. Світові концепції нагляду соціальної роботи [1, с. 271]

Освітня функція нагляду за діяльністю супервізорів та супервізіантів повинна здійснюватися з погляду навчання упродовж усього життя (навчання довготривалого життя) (Life Long Learning) та поваги до прав та потреб людей, які контролюються (як дорослі, так і учні). Такий новий освітній профіль ґрунтується на здатності відтворювати на практиці досвід і навички передачі нової точки зору. Для студентів і опікунів це означає, що вони повинні бути готові передбачити та бути готовими до змін. Нові компетенції повинні бути включені у програми соціальної роботи [9; 10].

У процесі дослідження виявлено, що для підвищення професійних компетенцій соціальних працівників представлено найважливіші міжнародні теоретичні та практичні досягнення у галузі інноваційних концепцій та методів ведення соціальної роботи. Зазначений підхід сприятиме підвищенню якості діяльності соціальних працівників у роботі з клієнтами, а отже, поліпшить якість функціонування інституту допомоги і соціальної інтеграції та, відповідно, змінить сприйняття у суспільстві як самих інституцій соціальної роботи, так і їхніх співробітників.

II. Застосування новітніх практик соціальної роботи у Республіці Польща

Вагомим внеском учених на етапі інтеграції практичної підготовки соціальних працівників у вищій школі Республіки Польща відповідно до світових тенденцій з урахуванням національних соціальних запитів стала серія видань із включенням праць про соціальну роботу (Tomasz Barszczewski, Wojciech Duranowski, Magdalena Omen, Olga Pankiv, Agnieszka Rymysz [7]; Mirosława Grewińskiego і Bohdana Skrzypczaka [16]; Mirosława Grewińskiego і Jerzego Krzyszczkowskiego [12] та ін.). Реформування практичної підготовки фахівців соціальної сфери у Республіці Польща забезпечує серія праць провідних польських учених та практиків. «Нова соціальна робота», котра вказує на новаторський, часто інноваційний характер.

Польські вчені М. Гравінський та Б. Скшипчак однак в ідеї, що Європейський Союз пропагував упродовж десятиліть належні практики та орієнтири у вирішенні широкої соціальної політики, включаючи соціальну роботу [12]. А. Неспорек зауважує, що нагляд

за соціальною роботою є одним із найважливіших викликів, що стоять перед системою соціального забезпечення у Польщі: як теоретичні, так і практичні проблеми. Відповідно, це стосується як вибору концепції, так і моделі нагляду, а також практичних принципів (стандартів) його реалізації [16, с. 147].

Умовою успішного соціального забезпечення у країні, на думку Д. Травковської, є хороша практика соціальної допомоги. Вона зауважує, що кожна *інноваційна практика* соціальної допомоги визначається за відношенням до певного досвіду професійного середовища, наприклад соціальні працівники, керівники, співробітники та волонтери, представники третього сектору, керівники центрів соціальної допомоги у відносинах з органами місцевого самоврядування та урядовими установами (юридичні та контрольні вимоги), що визначають добру практику як інноваційну [17, с. 18–31]. Помітне впровадження таких практик за системами підтримки дітей та сімей, зокрема як засіб підтримки сімейних асистентів, які працюють у моделі PSR (Krasiejko, 2011), працівників вулиці, фахівців, що працюють у сфері допомоги бездомним, інвалідам та безробітним.

Польські вчені та практики зауважують: щоб «хороша практика» більшою мірою виконувала додаткову вимогу використання наукових знань, потрібно, щоб практикуючі соціальні працівники «практикували» теорію для певних цілей (табл. 2).

Як зазначають учені, можуть бути сформульовані й інші детермінанти належної практики (спостереження), які завжди будуть пов'язані з відображенням власних дій та дій інших людей, у контексті специфічного функціонування польської соціальної допомоги та соціальної роботи на місцевому, регіональному та глобальному рівнях [7; 16].

Здійснено аналіз практичних здобутків упровадження практичної підготовки соціального працівника у вищій школі Польщі на рівні ліценціату та магістерських студій, яка базується на концепції саморегульованого та студентоорієнтованого підходів і принципі академічної свободи та чітко регулюється законодавчим забезпеченням (В. Бенера, Ж. Шевченко) [1]. Серед них позитивно проявилися сучасні практикоорієнтовані технології навчання майбутніх фахівців для розв'язання

Цілі інноваційних практик соціальної роботи в Республіці Польща [17]

Цілі застосування інноваційних практик соціальної роботи (D. Trawkowska)		
поєднання знань про соціальні проблеми та шляхи їх прояву в індивідуальних, сімейних, групових біографіях клієнтів соціального забезпечення із застосованими критеріями оцінки власних дій соціальних працівників, сімейних помічників та інших фахівців соціальної роботи з метою рефлексивного відображення трудових стандартів	забезпечення можливості співтовариства соціальних працівників створювати та розвивати нові моделі соціальної роботи, гнучко застосовувати місцеві потреби та конкретні соціальні умови бенефіціарів	підтримка спільноти соціальних працівників у розумінні детермінант і наслідків виниклих дилем, труднощів, що виходять за рамки моделювання відносин із клієнтами, колегами і партнерами

соціальних проблем на практиці: тренінгові технології (інтеграційно-мотиваційний тренінг (Trening integracyjny-motyacyjny) П. Домарадзкі; драматичні техніки (групова психодрама (А. Айхінгер, В. Холл), психотерапевтичні історії (Д. Бретт), лялько-терапія, маскотерапія, казкотерапія тощо); транзакційні ігри (gru transakcyjne) (Д. Травковська, А. Олех) і транзакційні ігрові вистави (індивідуальні та колективні) (Е. Гоффман); наглядові сесії (Sesje superwizyjne) як найважливіший елемент процесу нагляду за соціальною роботою, схему яких визначено Дж. Шмагалські; індивідуальний план дії як метод праці консультанта (Г. Вічорек); досвід роботи академічних кар'єрних бюро (Г. Бендасюк і М. Журек); моделювання практичних навичок: розв'язання соціальних проблем і конструктивне вирішення міжособистісних конфліктів (А. Нокун, Я. Шмагалські) тощо.

Досліджено роботу Центру розвитку людських ресурсів, який є виконавцем системного проєкту «Тренінги з електронного навчання з нових методів соціальної роботи та видання спеціалізованої літератури у сфері соціальної політики та соціальної роботи» («Szkolenia e-learningowe z nowatorskich metod pracy socjalnej i publikacja specjalistycznej literatury z zakresu polityki społecznej i pracy socjalnej»), який реалізується в рамках європейської системної підтримки Інститутів соціальної допомоги та інтеграції (Instytut Pomocy Społecznej i Integracji) (ПОКЛ), співфінансований Європейським Союзом у рамках Європейського соціального фонду. Метою проєкту є пізнання та поширення знань серед працівників установ соціальної допомоги з метою інтеграції до інноваційних методів та практик соціальної роботи.

Проєкт адресований працівникам Інституту допомоги та соціальної інтеграції (рис. 3).

За результатами дослідження Ж. Шевченко наголошує, що надзвичайно важливими для вітчизняної практики соціальної роботи є впровадження теорії індивідуалізованого практичного навчання через досвід; запровадження дієвості практики і підзвітності результатів діяльності державних програм, міжнародних фондів та громадських організацій, комітетів із соціальної підтримки на регіональному рівні (за досвідом Республіки Польща); вивчення можливостей їх застосування у практиці соціальної роботи в Україні [4].

У результаті наукового дослідження простежено тенденцію впровадження практичного навчання через досвід на практиці польських соціальних працівників, на прогресивних підходах міжнародного практичного досвіду в соціальній сфері. Результати дослідження дають змогу стверджувати, що практична підготовка буде успішною, якщо здійснюватиметься згідно з моделлю неперервної практичної підготовки, зміст і логіка якої зумовлені функціональним призначенням майбутнього фахівця [4].

Разом із тим компаративний аналіз дослідження практичної підготовки майбутніх фахівців у Республіці Польща та в Україні показав, що розв'язання потребують проблеми методологічного характеру в організації практики, що в обох країнах спостерігається недостатня кількість досліджень із проблем практичної підготовки майбутніх фахівців і перебігу процесу професійного навчання на практиці [3, с. 18].

Отже, зауважимо, що для якісних змін у польській школі соціальної роботи необхідно

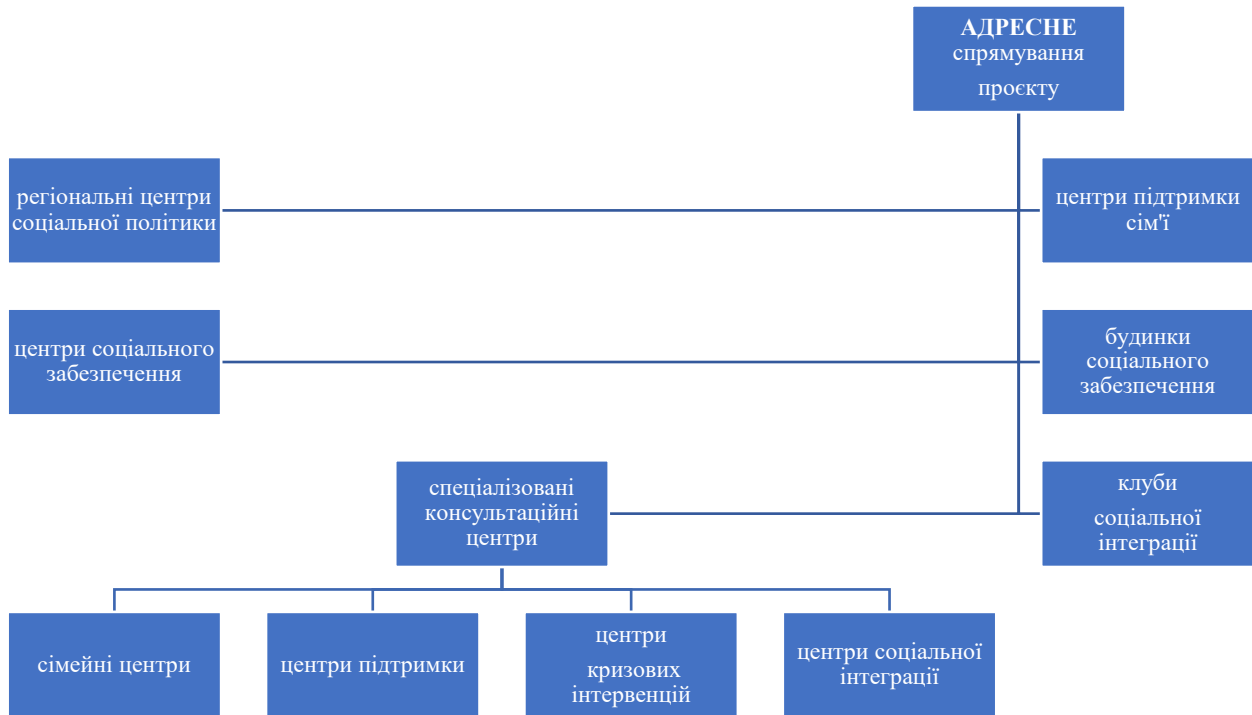

Рис. 3. Проєкт Інституту допомоги та соціальної інтеграції

виконати окремі завдання: прийняття супервізії соціальної роботи, створення й упровадження моделі та стандарту нагляду в різних умовах експлуатації у форматах міської, міської, сільської соціальної роботи, закріплення дисперсного професійного середовища керівників соціальних робіт, створення шляхів сертифікації діяльності та забезпечення її реалізації, догляд за розвитком консультацій на практиці та якістю освіти у сфері нагляду та в тісному і безпосередньому контакті освіти з практикою [7].

III. Розвиток інноваційних зарубіжних технологій у вітчизняній практиці соціальної роботи

Для розвитку сучасного українського суспільства характерний перехід від «державоцентричної» моделі до «людиноцентричної», що спонукає до переоцінки ролі особистості, еліт у розвитку суспільства, розширення особистісного простору свободи вибору себе та власного життя. Саме тому особливого значення набувають становлення та самореалізація саме молодого людини, сенситивний період якої для розвитку цього стану співпадає зі студентськими роками.

В освітній процес ЗВО України активно впроваджується європейський підхід до застосування інноваційних практик соціаль-

ної роботи та залучення студентів до участі у європейських освітніх програмах. Позитивною тенденцією професійної реальності в країні є постійний розвиток стандартів соціальних послуг та стандартів освіти соціальної роботи з урахуванням міжнародних вимог до формування компетентності фахівців із соціальної роботи.

На думку вітчизняних учених (В. Бенера, С. Коляденко, В. Лобода, М. Шеремет, Ж. Шевченко та ін.), реальність соціальної роботи в Україні як сфери спеціалізованої освіти нині спрямована на орієнтацію на міжнародні стандарти [1; 2; 5; 8]. Разом із тим у сучасних умовах країни (воєнний стан, наслідки окупації окремих територій України, міграція населення, статус вимушено перемішених осіб) програмна діяльність державних установ соціальної роботи не в змозі надавати якісну оцінку послуг. З іншого боку, у соціальній професійній сфері існує реальна потреба в навчанні соціальних працівників із використанням контрольно-наглядової діяльності професійної підготовки. Для вирішення означених проблем, на думку вчених, та на вимогу практики необхідними є забезпечення чинників розвитку нагляду за соціальною роботою в Україні (рис. 4). Учені зауважують

(О. Карагодіна, О. Байдарова), що запропоновані послуги державного сектору, пов'язані з доступом до соціальних послуг, зосереджені більше на наданні фінансової допомоги, пільг, аніж на прагненні активізації, представництва та консультування [15].

Суголосно з поглядами вітчизняних учених ми розглядаємо *соціальні технології* як технології, що спрямовані на досягнення цілей соціального розвитку, вирішення тих чи інших соціальних проблем та управління соціальними процесами. Вони мають особливі об'єкти впливу: особистість, соціальні групи, суспільство. Такі об'єкти накладають на побудову соціальних технологій певний відбиток та надають їм специфічних ознак.

Сучасні дослідники соціальної роботи в Україні (С. Коляденко, М. Чепіль, Н. Сейко та ін.) провідне місце відводять технології соціальної роботи як способу вирішення проблем у суспільстві та окремої людини. Структура технології соціальної роботи включає у себе соціальну профілактику, соціальну реабілітацію, соціальну підтримку (рис. 5).

Для теоретиків і практиків провідне місце серед цих технологій займає технологія соціальної роботи як спосіб вирішення проблем суспільства і окремої особистості. Структура технології соціальної роботи включає у себе *соціальну профілактику, соціальну реабіліта-*

цію, соціальну підтримку.

Соціальна підтримка здійснюється за допомогою різних технологій (педагогічні, психологічні, соціально-медичні, духовно-культурні та ін.), що забезпечують соціальне функціонування суспільства.

Технології напрямів соціальної роботи і видів соціальної допомоги є базовими, загальними технологіями. На їх основі розробляються спеціальні технології вирішення окремих проблем для окремих категорій клієнтів та універсальні технології, які використовуються у різних напрямках соціальної роботи, на різних її етапах по відношенню до різних груп клієнтів.

Технології соціальної підтримки молоді розглядаємо як сукупність методів впливу і роботи з молодими людьми, які спрямовані на допомогу їм у повноцінному функціонуванні у суспільстві, а також на задоволення їхніх потреб в оптимальних умовах для вирішення власних соціальних проблем і розкриття потенціалу. Технології соціальної роботи мають відповідну класифікацію (С. Коляденко, 2021) (рис. 6).

Досліджено, що на вимоги часу більшість європейських, зокрема польських, нововведень соціальних практик у вищу освіту сьогодні повністю прийнятно і розпочався процес трансформації інноваційних зарубіжних

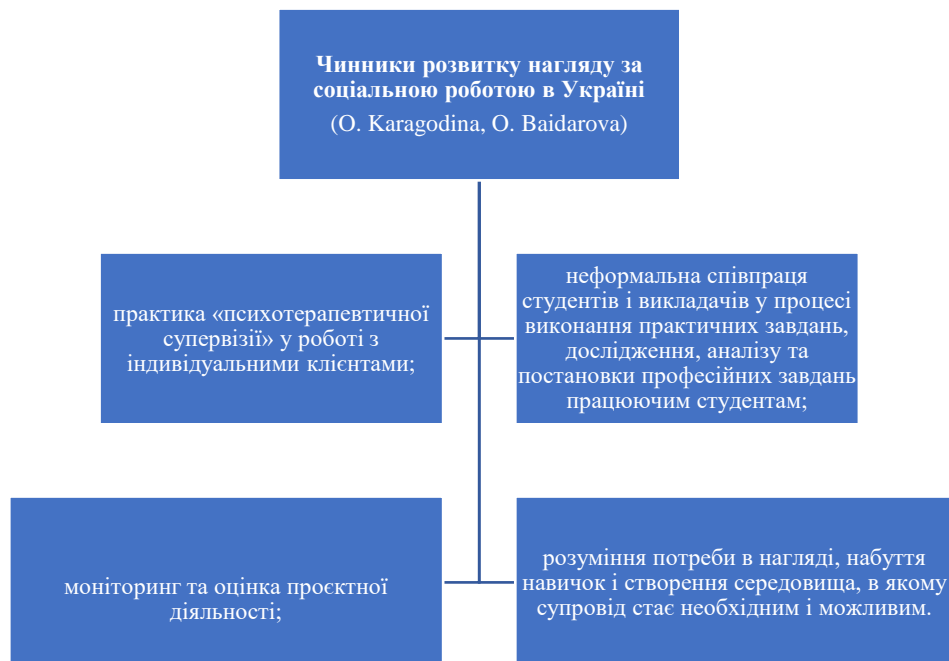

Рис. 4. Чинники розвитку нагляду за соціальною роботою в Україні

технологій у практику соціальної роботи в Україні.

Ми розглядаємо технологію соціальної роботи як сукупність методів соціальної роботи, спрямованих на вирішення різноманітних соціальних проблем населення (В. Бенера, С. Коляденко, Ж. Шевченко).

В умовах воєнного стану, у якому перебуває Україна сьогодні, надзвичайно актуальним є ефективне і своєчасне впровадження соціальних технологій підтримки. Такі технології підтримки доцільно об'єднувати в

групи залежно від мети (табл. 3). Із цього приводу С. Коляденко зауважує, що *соціальна технологія підтримки* – це найбільш оптимальна послідовність спільної взаємодії соціального педагога (підтримуючого, суб'єкта підтримки) і об'єкта підтримки (студента, викладачів, академічних груп), що дає змогу забезпечувати раціональний самопрояв об'єкта в конкретній ситуації, необхідній для успішної реалізації процесу навчання, життєвого та професійного самовизначення [2].

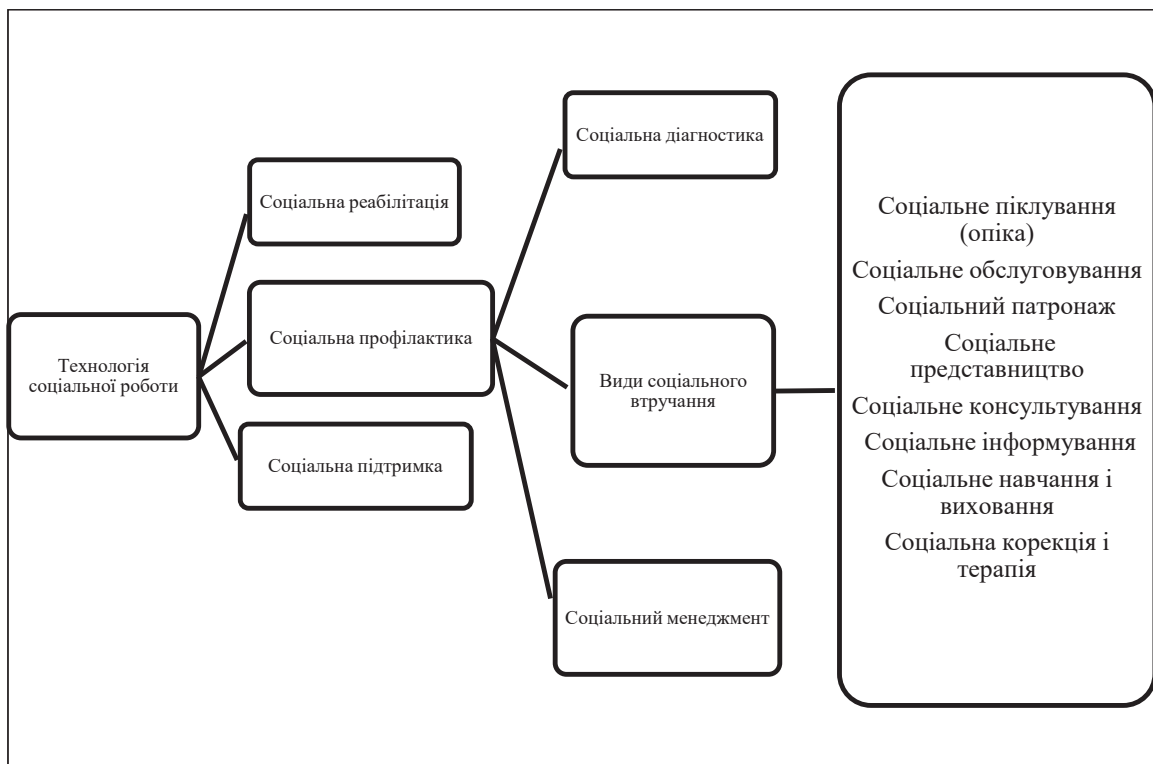

Рис. 5. Вектори впровадження технологій соціальної роботи (власна концепція авторів)

Таблиця 3

Інтеграція технологій підтримки в групах залежно від мети [2]

Інтеграція технологій підтримки		
I група	II група	III група
<p>Технології, що пов'язані з реалізацією загальних процесів і відповідають меті та завданням соціальної підтримки. Це технології соціальної освіти, соціального виховання, соціального формування, соціального загартування, соціального становлення, що у сукупності забезпечують соціалізації та соціальний розвиток особистості</p>	<p>Специфічні технології соціальної підтримки за функціональною ознакою: діагностування, оцінювання, прогнозування, моделювання, проектування, програмування, технології планування, реалізації мети і завдання соціально-педагогічної підтримки, здійснення зворотного зв'язку та інформаційне забезпечення життєдіяльності людини залежно від соціально-педагогічної ситуації, що склалася</p>	<p>Ситуаційні соціальні технології: адаптації, анімації, компенсації, консультування, контролю, корекції, мобілізації, забезпечення, патронування, посередництва, просвіти, профілактики, реабілітації, стабілізації, терапії, експертизи</p>

Відомо, що соціальна підтримка існує у всіх сферах суспільного життя, у тому числі і в освіті. Однак специфіка соціальної підтримки полягає у тому, що вона виникає там і тоді, коли людина взаємодіє із соціумом і стикається під час цієї взаємодії з проблемами. На думку авторів, процес соціальної підтримки інституалізований і здійснюється спеціально підготовленими кадрами. Саме тому актуалізується проблема необхідності оновлення форм, методів і технологій професійної підготовки соціальних працівників, зокрема засобами інноваційних практик соціальної роботи.

На практиці інноваційні практики та технології соціальної роботи поступально впроваджуються у вітчизняну сферу соціальної роботи. У вітчизняній практичній підготовці волонтерів, працівників реабілітаційних центрів, які допомагають воїнам ЗСУ та внутрішньо переміщеним особам реабілітуватися, частково використовується позитивний досвід зарубіжних практик соціальної роботи громадських організацій щодо впровадження сучасних форм та методів комунікативної ресоціалізації, зорієнтованих на впровадження активних тренінгових технологій (зокрема, інтеграційно-мотиваційний тренінг), драматичні техніки, транзакційні ігри та ігри з прийняття рішень, розв'язання соціальних проблем, вирішення міжособистісних конфліктів тощо.

Разом із тим особливої уваги потребує цілеспрямоване, консолідуєчне вирішення осно-

вних соціальних завдань, передбачених статутами фондів, громадських та благодійних організацій для осіб з обмеженими можливостями, яке можливе лише за умови здійснення ефективного менеджменту та нагляду соціальної роботи, взаємодії з органами виконавчої влади соціального захисту в Україні.

Висновки. За результатами дослідження ми дійшли висновку, що інноваційні практики соціальної роботи, побудовані на європейських засадах практичного навчання через досвід, під керівництвом досвідчених наставників і менеджерів за дотримання умов нагляду за соціальною роботою на практиці мають тенденцію до активного впровадження у вітчизняній соціальній сфері. Уважаємо, що системно і послідовно побудована філософія зіткнення зарубіжних та вітчизняних рефлексій, а також інтеграція теоретичних новацій та інноваційних практик соціального забезпечення сприятимуть тому, що контроль за якістю соціальних послуг входить у русло вдосконалення форм і методів соціальної допомоги та забезпечуватиме ефективність важливого шляху підтримки професіоналізації професійних соціальних працівників в Україні.

Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо у компаративному аналізі специфіки застосування інноваційних практик соціальної роботи в умовах неформальної та інформальної освіти майбутніх фахівців соціальної роботи.

Рис. 6. Класифікація технологій соціальної роботи в Україні

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенера В. Є., Шевченко Ж. М. Практична підготовка соціальних працівників у вищій школі Республіки Польща : монографія. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2020. 435 с.
2. Коляденко С. М. Технологія соціальної роботи зі студентською молоддю в умовах ЗВО. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку* : колективна монографія : у 2-х ч. / відп. за випуск О. Є. Карпенко. Львів ; Торунь : Ліга-Прес, 2021. С. 225–258. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-241-1-9>.
3. Новацка У. Організація педагогічних практик студентів математично-природничого факультету вищої педагогічної школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 24 с.
4. Шевченко Ж. М. Практична підготовка соціальних працівників у вищій школі Польщі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Кривий Ріг, 2019. 24 с.
5. Шеремет М. К., Ленів З. П., Лобода В. В., Максимчук Б. А. Стан сформованості смарт-інформаційного критерію готовності фахівців до реалізації інклюзії в освіті. [Рівень розвитку розумної інформації – критерій готовності спеціалістів до впровадження інклюзії в освіті]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 72. С. 273–285. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2561>.
6. Agius A. *Standards in social work practice meeting human rights*. Agius A. (ed.). International Federation of Social Workers European Region. 2010. URL: http://cdn.ifsw.org/assets/Standards_meeting_Human_Rights-Final_Report_pdf.
7. Barszczewski T., Duranowski W., Omen M., Pankiv O., Rymsha, A. *Przedsiębiorczość społeczna a praca*. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich. 2014. URL: <https://silo.tips/download/redakcja-naukowa-olga-pankiv-wojciech-duranowski-przedsiobiorczo-spoeczna-a-praca>.
8. Benera V. Ye. Individual support of professional development of the future teacher's personality. I *LIFE-LONG LEARNING: TRENDS, HALLENGES, PROSPECTS: the collective monograph* /edited by N. Demyanenko, V. Benera. International Science Group. Boston: PRIMEDIA Launch, 2021. P. 222–249. DOI: <https://doi.org/10.37835/2410-2075-2021-1-01-9>.
9. Benera V., Shevchenko Zh., Kolyadenko S., Vynogradova O., Averina K., Furdui S. Supervision Support of Practical Training of Social Work Specialists: Polish Experience. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Volume 13, Issue 4, pages: 310–328. DOI: | <https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/484> ISSN: 2066-7329 | e-ISSN: 2067-9270. file:///C:/Users/user/Downloads/3591-Article%20Text-15238-1-10-20211214%20(5).pdf.
10. Benera V. Ye. Supervisory support in social work (on the example of WMU in Olsztyn and PA in Slupsk (Republic of Poland). I *LIFELONG LEARNING: TRENDS, HALLENGES, PROSPECTS: the collective monograph* /edited by N. Demyanenko, V. Benera: international Science Group. Boston: PRIMEDIA Launch, 2021. P. 310–328. DOI: <https://doi.org/10.37835/2410-2075-2021-1-01-11>.
11. Brauns H. J., Kramer D. *Social Work Education and Professional Development*, w: *Social Work and the European Community*, (eds.) Hill, M., Jessica Kingsley. 1991.
12. Grewiński M., Krzyszkowski J. Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej. Praca zbiorowa pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Jerzego Krzyszkowskiego. *Publikacja przeznaczona jest do bezpłatnej dystrybucji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego. 2011. 126 p.
13. Geissler B., Hees G. van. *Student supervision in a new perspective*, w: *Supervision meets education. Supervision in the Bachelor of Social Work in Europe*, (eds.) Hees, G. van, Geissler-Piltz, B., CESRT Research Center Social Integration, Faculty of Social Studies, Zuyd University of Applied Sciences. 2010.
14. Hussein S. *Social work qualifications and regulation in European Economic Area (EEA)*, London – General Social Care Council, 2011.
15. Karagodina O., Baidarova O. *Superwizja w pracy socjalnej na Ukrainie: wymagania rzeczywistość*. Akademia Pracy i Stosunków Socjalnych Federacji Związków Zawodowych Ukrainy. Kijów, Ukraina. Warszawa, 2013. URL: https://www.academia.edu/42558423/Superwizja_pracy_socjalnej_na_Ukrainie.
16. Superwizja Pracy Socjalnej / Pod redakcją Mirosława Grewińskiego i Bohdana Skrzypczaka. Projekt współfinansowany ze srodkow Unii Europejskiego Funduszu Spolesznego. Warszawa, 2013. 426 p.
17. Trawkowska D. Wprowadzenie. Zmiany w pomocy społecznej i w pracy socjalnej – czego i dlaczego mamy się bać? *Problemy Polityki Społecznej*, 2012, 19, 125–128.

TRANSFORMATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE DOMESTIC PRACTICE OF SOCIAL WORK

BENERA VALENTYNA YEFREMIVNA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool and Primary Education
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy

KOLYADENKO SVITLANA MYKOLAIVNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Social Technologies
Zhytomyr Ivan Franko State University

SHEVCHENKO ZHANNA MYKHAILIVNA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Sociology and Social Work Institute of Humanities and Social Sciences
Lviv Polytechnic National University

The article explains the general tendencies and peculiarities of social work in Europe and the world; outlines the specifics of implementing new social work practices in the Republic of Poland; investigates the possibilities of extrapolating the innovative foreign technologies to social work practice in Ukraine.

Purpose: *to reveal the general trends and features of the international experience of the formation of social work; outline the specifics of the application of the latest social work practices in the Republic of Poland; to investigate the possibilities of introducing innovative foreign technologies into the practice of social work in Ukraine.*

To achieve the goal of the scientific article, an integration of methods was used: chronological-systemic – aimed at identifying trends in the development of the status of social work in the genesis of its formation; personified-bibliographic – for the analysis of the epistolary heritage, the contribution of pedagogical personalities to the development of the problem; structural and comparative – for the purpose of systematizing scientific literature and comparing their content; historical and diachronic – for the scientific substantiation of general trends and features of social work in Europe and the world.

According to the results of a comparative analysis of the research results, the authors established that innovative practices of social work, built on the European principles of practical learning through experience, under the guidance of experienced mentors and leaders, have a tendency to be actively implemented in the social sphere in modern conditions of Ukraine.

Based on the results of the research, we came to the conclusion that innovative practices of social work, built on the European principles of practical learning through experience, under the guidance of experienced mentors and managers in compliance with the conditions of supervision of social work in practice, have a tendency to be actively implemented in the domestic social sphere.

In practice, innovations of foreign technologies of social work are progressively introduced into the domestic sphere of social work. In the domestic practical training of volunteers, workers of rehabilitation centers, who help soldiers of the Armed Forces of Ukraine and internally displaced persons to rehabilitate, the positive experience of foreign social work practices of public organizations regarding the implementation of modern forms and methods of communicative socialization, oriented to the implementation of active training technologies, dramatic techniques, transactional games and decision-making games, social problem solving, interpersonal conflict resolution, etc.

We believe that a systematically and consistently built philosophy of the collision of foreign and domestic reflections, as well as the integration of theoretical innovations and innovative practices of social security, will contribute to the fact that the control over the quality of social services will enter the stream of improving the forms and methods of social assistance and will ensure the effectiveness of an important way of supporting the professionalization of professional social workers in Ukraine.

Key words: *social work, general trends, social challenges, innovative practices of social work, and foreign technologies of social work.*

REFERENCES

1. Benera, V.E., & Shevchenko, Zh.M. (2020). *Praktychna pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchii shkoli Respubliki Polshcha: monohrafiia* [Practical training of social workers in higher education in the Republic of Poland: monograph]. V. A. Palanytsia FOP [in Ukrainian].
2. Koliadenko, S. (2021). Tekhnolohiia sotsialnoi roboty zi studentskoiu moloddiu v umovakh ZVO [Technology of social work with student youth in the conditions of higher education institutions]. (Karpenko, O.E. Eds.). *Pedahohika XXI stolittia: suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku*, pp. 225–258. Liga-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-241-1-9> [in Ukrainian].

3. Novatska, U. (2002). Orhanizatsiia pedahohichnykh praktyk studentiv matematychno-pryrodnychoho viddilu vyshchoi pedahohichnoi shkoly [Organization of pedagogical practices of students of the mathematics and science department of the higher pedagogical school: author's abstract]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Shevchenko, Zh.M. (2019). Praktychna pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv u vyshchii shkoli Respubliky Polshcha [Practical training of social workers in high school of Poland]. *Candidate's thesis*. Kryvyi Rih State Pedagogical University [in Ukrainian].
5. Sheremet, M., Leniv, Z., Loboda, V., & Maksymchuk, B. (2019). Stan sformovanosti smart-informatsiynoho kryteriyu hotovnosti fakhivtsiv do realizatsiyi inklyuziyi v osviti [The development level of smart information criterion for specialists' readiness for inclusion implementation in education]. *Informatsiyini tekhnolohiyi i zasoby navchannya*, 72, 273–285. Retrieved from: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2561> [in Ukrainian].
6. Agius, A. (Eds.). (2010). *Standards in social work practice meeting human rights*. International Federation of Social Workers European Region. Retrieved from: http://cdn.ifsw.org/assets/Standards_meeting_Human_Rights-Final_Report_pdf [in English].
7. Barszczewski, T., Duranowski, W., Omen, M., Pankiv, O., & Rymsha, A. (2014). *Przedsiębiorczość społeczna a praca socjalna* [Social entrepreneurship and social work]. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich. Retrieved from: <https://silو.tips/download/redakcjanaukowa-olga-pankiv-wojciech-duranowski-przedsiębiorczo-spoeczna-a-praca> [in Polish].
8. Benera, V.Ye. (2021). Individual support of professional development of the future teacher's personality. (Demyanenko, N., & Benera, V. Eds.), *LIFELONG LEARNING: TRENDS, HALLENGES, PROSPECTS: collective monograph* (pp. 222–249). PRIMEDIA Launch. <https://doi.org/10.37835/2410-2075-2021-1-01-9> [in English].
9. Benera, V., Shevchenko, Zh., Kolyadenko, S., Vynogradova, O., Averina, K., & Furdui, S. (2021) Supervision Support of Practical Training of Social Work Specialists: Polish Experience. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (4), 310–328. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/484> [in English].
10. Benera, V. Ye. (2021) Supervisory support in social work (on the example of WMU in Olsztyn and PA in Slupsk (Republic of Poland). In N. Demyanenko & V. Benera (Eds.), *LIFELONG LEARNING: TRENDS, HALLENGES, PROSPECTS: the collective monograph* (pp. 310-328). PRIMEDIA Launch. <https://doi.org/10.37835/2410-2075-2021-1-01-11> [in English].
11. Brauns, H.J., & Kramer, D. (1991). Social Work Education and Professional Development. In M. Hill & Kingsley J. (Eds.), *Social Work and the European Community*. Jessica Kingsley Publishers [in English].
12. Grewiński, M., & Krzyszkowski, J. (2011). *Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej* [Contemporary trends in social assistance and social work]. Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego [in Polish].
13. Geissler, B., & Hees, G. van (2010). Student supervision in a new perspective. In G. van Hees & B. Geissler-Piltz (Eds.), *Supervision meets education : supervision in the bachelor of social work in Europe*. CESRT Research Center Social Integration, Faculty of Social Studies, Zuyd University of Applied Sciences [in English].
14. Hussein, S. (2011). *Social work qualifications and regulation in European Economic Area (EEA)*. General Social Care Council [in English].
15. Karagodina, O., & Baidarova, O. (2013). *Superwizja w pracy socjalnej na Ukrainie: wymagania rzeczywistość* [Supervision in social work in Ukraine: the demands of reality]. Akademia Pracy i Stosunków Socjalnych Federacji Związków Zawodowych Ukrainy. Retrieved from: https://www.academia.edu/42558423/Superwizja_pracy_socjalnej_na_Ukrainie [in Polish].
16. Grewiński, M., & Skrzypczak, B. (Eds.) (2013). *Superwizja Pracy Socjalnej* [Supervision of Social Work]. WSP im. J. Korczaka w Warszawie [in Polish].
17. Trawkowska, D. (2012). Zmiany w pomocy społecznej i w pracy socjalnej – czego i dlaczego mamy się bać? [Introduction. Changes in social assistance and social work – what and why should we be afraid?]. *Problemy Polityki Społecznej*, 19, 125–128 [in Polish].